

Zlý stav verejných financií vyžaduje úpravu a reálne plnenie pravidiel rozpočtovej zodpovednosti

Rada pre rozpočtovú zodpovednosť predložila 30. augusta 2024 do Národnej rady SR Správu o hodnotení plnenia pravidiel rozpočtovej zodpovednosti a pravidiel rozpočtovej transparentnosti za rok 2023. Táto povinnosť je stanovená ústavným zákonom o rozpočtovej zodpovednosti.

RRZ konštatuje, že hlavný cieľ rozpočtovej zodpovednosti, ktorým je dosiahnutie udržateľných verejných financií, nebol v roku 2023 dosiahnutý. Princíp ochrany dlhodobej udržateľnosti hospodárenia SR so zreteľom na dodržiavanie princípov transparentnosti a efektívnosti vynakladania verejných prostriedkov je ukotvený priamo v Ústave Slovenskej republiky.

Ukazovateľ dlhodobej udržateľnosti dosiahol 6,2 % HDP, verejné financie sa tak nachádzajú v pásme vysokého rizika. Hoci v tomto roku sa už začalo s prijímaním niektorých konsolidačných opatrení, resp. sú v procese schvaľovania, zatiaľ zďaleka nie sú dostatočné. Ukazovateľ zlepšujú len približne o 0,1 % HDP, verejné financie sú tak naďalej hlboko v pásme vysokého rizika a bezodkladne vyžadujú ozdravenie.

K zlepšovaniu dlhodobej udržateľnosti mohla počnúc rokom 2023 prispieť aj efektívna implementácia konceptu výdavkových limitov, ktorý bol prijatý v roku 2022. K tomu však nedošlo. Platný výdavkový limit na rok 2023 z dôvodu uplatňovanej výnimky naviazanej na európske pravidlá Paktu stability a rastu nebol záväzný pre plnenie rozpočtu, ale nad rámec výnimky došlo aj k zhoršeniu udržateľnosti. **Následujúci rozpočet na roky 2024 až 2026 nebol zostavený v súlade s platným limitom.** Následne v roku 2024 prišlo k zmene zákona, ktorý zrušil prvýkrát záväzné národné výdavkové limity a nahradil ich všeobecne platnými európskymi pravidlami. **Podľa RRZ existuje významné riziko, že európske pravidlá nebudú dostatočne účinné, aby pomohli k nevyhnutnému trvalému ozdraveniu verejných financií.** Zmeny fungovania limitu sú pravdepodobne v rozpore s ústavným princípom ochrany dlhodobého hospodárenia SR, nakoľko nie sú priamo naviazané na ukazovateľ dlhodobej udržateľnosti.

Ďalším pravidlom ochrany udržateľnosti verejných financií je ústavne ukotvená dlhová brzda. Výška dlhu prekročovala aj v roku 2023 najvyššie, piate sankčné pásmo dlhovej brzdy. Aktuálne sa však najprísnejšie sankcie neuplatňujú. Po voľbách do NR SR schválil nový parlament programové vyhlásenie vlády SR na roky 2023 až 2027, čím došlo k opätovnému spusteniu 24-mesačnej výnimky.

RRZ upozorňuje, že napriek vysokým úrovňam dlhu verejnej správy, ktoré už od začiatku platnosti zákona kontinuálne prekročovali hranice sankčných pásiem a od roku 2020 sa dokonca nachádzajú nad najvyšším sankčným pásmom dlhovej brzdy, dochádzalo len k formálnemu plneniu sankcií. Ich vplyv na zníženie dlhu bol minimálny.

Preto podľa predsedu RRZ Jána Tótha „Je nevyhnutné dosiahnuť široký politický konsenzus a pristúpiť k modernizácii konceptu dlhovej brzdy, aby lepšie reflektovala potrebu efektívneho riadenia likvidity a najmä, aby sa dlhová brzda stala spolu s výdavkovými limitmi efektívnym nástrojom zlepšovania dlhodobej udržateľnosti. K tomu je potrebná aj zmena prístupu vlád a parlamentu, aby namiesto často len formálneho prístupu, ktorý neplní účel zákona, dochádzalo k reálnemu zlepšovaniu zdravia verejných financií“.

